

УДК 343.2

Д. М. Толпиго, прокурор прокуратури
Київського району м. Одеси, юрист 2 класу, здобувач
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра криміналістики, вул. Піонерська, 2, Одеса, 65009, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБСТЕЖЕННЯ ПУБЛІЧНО НЕДОСТУПНИХ МІСЦЬ, ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Стаття присвячена визначенню особливостей правового регулювання обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. Пропонується введення єдиної регламентації порядку проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи.

Ключові слова: правове регулювання, публічно недоступні місця, негласні слідчі (розшукові) дії.

Постановка проблеми. Правову основу застосування обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи становить система принципів і правил, встановлених законами і підзаконними нормативними актами, що визначають допустимість проведення оперативно-технічних заходів, використання спеціальної техніки і регламентують порядок та умови їх застосування на основі загальної тактики і тактичних прийомів ОРД, а саме: Конституція України; Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України; Закони України «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про державну таємницю», «Про інформацію», «Про судоустрій і статус суддів», «Про прокуратуру» тощо; підзаконні акти: Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації» № 1169 від 26.09.2007; відомчі нормативні акти Міністерства внутрішніх справ України; Європейська конвенція з прав людини. Посилення забезпечення конституційних прав громадян України на недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, невтручання в особисте і сімейне життя під час проведення оперативно-технічних заходів передбачено указом Президента України «Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів».

Мета статті полягає в тому, щоб розробити узгоджені процесуально-правові основи проведення обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи в сучасних умовах кримінального провадження України.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких задач:

- дослідити генезу правового забезпечення обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи як самостійної негласної слідчої (розшукової) дії у кримінальному провадженні;
- визначити мету та завдання обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи;
- з'ясувати правові підстави проведення обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи;
- визначити коло суб'єктів уповноважених на обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають під час проведення обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи у кримінальному провадженні України. Предмет дослідження – обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи в системі негласних слідчих (розшукових) дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове обґрунтування необхідності законодавчого закріплення та детального регламентування інституту обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи у кримінальному процесуальному законодавстві України у своїх наукових працях обстоювали такі провідні правники, як Б. Т. Безлепкін, А.В. Белоусов, В. В. Гевко, В. А. Глазков, А. П. Глушко, В. А. Дашко, Е.О. Дідоренко, Є.А. Доля, І.М. Доронін, С.Ю. Ільченко, В. А. Колесник, Є.Г. Коваленко, С. С. Кирпа, А. О. Ляш, В. Т. Малярєнко, М. А. Погорецький, Є.Д. Скулиш, І.В. Строков, В. М. Тертишник, М.Є. Шумило та інші.

Виклад основного матеріалу. Значення слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що вони є основним засобом всебічного, повного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження, досягнення його завдань. Отримання (збирання) доказів як функція слідчих (розшукових) дій є комплексним поняттям, воно складається з системи дій, спрямованих на виявлення, фіксацію і збереження доказів та їх процесуальних джерел. Аналізуючи дефініцію поняття слідчих (розшукових) дій, не можна не звернути увагу на новелу Кримінального процесуального кодексу України, у якому запроваджено нове поняття «негласні слідчі (розшукові) дії».

Згідно зі ст. 246 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кодексом. Такими діями є: 1. Втручання у приватне спілкування. 2. Інші види негласних слідчих (розшукових) дій. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

С. Б. Фомін та С. О. Гриненко зазначали, що термін «методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій», який використовується у наведеному понятті, означає сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі з застосуванням технічних засобів, які дають змогу у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, що його вчинила, без її відома [4, с. 420].

Негласність означає неочевидність, прихованість слідчих (розшукових) дій від осіб, які в них не беруть участі, зокрема, від співробітників слідчих та оперативних підрозділів, але насамперед від об'єктів, щодо яких вони проводяться. Така форма проведення слідчих (розшукових) дій дає змогу попередити можливу протидію розслідуванню злочину, гарантувати безпеку учасників кримінального провадження, зібрати відомості про злочин та особу, яка його вчинила [1, с. 554].

Інтерес до даного інституту викликаний передусім недосконалістю та неузгодженістю положень чинних законодавчих актів, які його регулюють [2, с. 17].

Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи законодавець відносить до інших видів негласних слідчих (розшукових) дій та регламентує у статті 267 КПК України:

1. Слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою: 1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування; 2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів; 3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину; 4) виявлення осіб, які розшукуються; 5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

2. Публічно недоступним є місце, до якого неможливо увійти або в якому неможливо перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб.

3. Приміщення, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуттям покарання, затримання, взяттям під варту тощо), мають статус публічно доступних.

4. Обстеження шляхом таємного проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи з метою, передбаченою в частині першій цієї статті, проводиться на підставі ухвали слідчого судді, прийнятої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК України.

Відомості, здобуті внаслідок провадження негласних слідчих (розшукових) дій, підлягають фіксації та використовуються під час доказування у кримінальних справах нарівні з доказами, отриманими гласним шляхом [3, с. 17].

Мета проведення обстеження міститься у диспозиції статті «Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи» (п.1 ст. 267 КПК), про що вище зазначено. Тлумачний словник визначає публічно-доступним місцем таке, що призначене для широкого відвідування, користування; громадське. Статус публічно-доступних мають приміщення, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку відбуттям покарання, затримання, взяттям під варту тощо) (п. 3 ст. 267 КПК). Публічно недоступним є місце, до якого неможливо увійти або в якому неможливо перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб (п. 2 ст. 267 КПК).

Основою негласних слідчих (розшукових) дій в Україні є сукупність правових норм, які регламентують окремий різновид правоохоронної діяльності, у тому числі – наявність специфічних правових та соціальних відносин, що виникають між її суб'єктами, іншими учасниками й об'єктами слідчих (розшукових) дій, а також між суб'єктами та іншими фізичними і юридичними особами, залученими в процес цієї діяльності з метою забезпечення безпеки людини й суспільства шляхом здійснення відповідних слідчих заходів.

Згідно з ч. 1 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії не відокремлюються від інших слідчих (розшукових) дій, а є їхнім різновидом та регулюються у загальному порядку, передбаченому КПК України, законними та підзаконними актами. Але специфіка їх проведення потребує спеціального врегулювання шляхом розробки та прийняття (або використання вже існуючих) відповідних внутрішніх відомчих та міжвідомчих нормативних актів [5, с. 509].

Слід звернути увагу, що в ст. 30 Конституції, ст. 13 КПК зазначено: 1) не допускається незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи; 2) не допускається в них незаконний огляд; 3) не допускається в них незаконний обшук, інакше як за вмотивованим рішенням суду. Крім того, виходячи з вимог статей 31 та 32 Конституції, які реалізовані в новому КПК, не допускається незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи з метою: 1) виїмки; 2) зняття інформації з каналів зв'язку; 3) застосування інших технічних засобів отримання інформації. Таким чином, не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку, інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених КПК (ст. 13 КПК).

Аналіз норм Загальної декларації прав людини, Європейської конвенції, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, а також справ, розглянутих Європейським судом, дає підстави стверджувати, що з точки зору міжнародно-правових актів законними можна вважати обмеження права на недоторканність житла, якщо: 1) вони мають правову основу; 2) їхні цілі є пропорційними (відповідними) шкоді, яка ними заподіюється; 3) діють тимчасово; 4) під час їх застосування не допускається будь-яка дискримінація; 5) є підконтрольними суду; 6) не застосовуються до кола абсолютно недоторканих прав і свобод; 7) про їх введення інформується світове співтовариство; 8) паралельно з ними існує механізм поновлення незаконно порушених прав та свобод; 9) у законі передбачена можливість їх оскарження. Аналіз цих вимог у порівнянні з нормами національного законодавства свідчить про те, що національні норми України в цілому відповідають міжнародним. Зокрема, передбачення новим КПК інституту оскарження особою постанови суду про обшук, огляд, виїмку тощо. Обстеження як негласна слідча (розшукова) дія проводиться шляхом таємного проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, на підставі ухвали слідчого судді (п. 4 ст. 267 КПК).

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України розширено слідчі дії із застосуванням оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється уповноваженими оперативними підрозділами відповідно до ст. 41 КПК України та п. 1.7. Розділу I Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [6]: слідчі органів прокуратури (на час дії п. 1 Розділу XI «Перехідні положення» КПК України), органів внутрішніх справ, органів безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань (з дня початку його діяльності), а також уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів слідчими під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва [4, с. 427–428].

Також залучаються уповноваженими оперативними підрозділами конфіденти – повнолітні дієздатні особи, що на засадах добровільності та конспіративності виконують деякі негласні слідчі (розшукові) дії або надають інформацію, що використовується для вирішення завдань кримінального провадження (ст. 275 КПК України). Сприяння осіб правоохоронним органам на конфіденційній основі є суттю агентурного методу, а він, у свою чергу, становить основний зміст, як оперативно-розшукової діяльності, так і кримінальної процесуальної щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Цей метод полягає у безпосередньому функціонуванні конфідентів різних категорій в кримінальному середовищі. Це обумовлено замкнутістю такого середовища, блокуванням ним каналів витоку інформації про злочинну діяльність суворою внутрішньогруповою дисципліною та конспірацією дій злочинців [4, с. 427–428].

Висновки. Таким чином, законодавча регламентація порядку проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи є недосконалою, оскільки чітко не визначено тактику встановлення та зняття технічних засобів аудіо-, відео контролю особи відповідно цій негласній слідчій (розшуковій) дії, що призводить насамперед до відсутності врегульованого законом порядку виконання такої дії уповноваженим суб'єктом кримінального процесу. Проведення технічних заходів із застосуванням спеціальної техніки є істотним обмеженням прав і свобод людини, що має винятковий і тимчасовий характер, потребує спеціальної нормативно-правової регламентації.

Список літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. С. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
2. Комарницька О., Нестеренко С. Розгляд прокурором клопотання сторони захисту, потерпілого на проведення негласних слідчих (розшукових) дій: актуальні питання // Вісник Національної академії прокуратури України – № 4 (166) квітень 2015. – С. 52.
3. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є.Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 17.
4. Кримінальний процес: підруч. / Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., Туманянц А. Р. та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / С.В. Ківалов, С.М. Міщенко та ін. – Х.: Одиссей, 2013. – 1104 с.
6. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-instrukciyi-pro-organizaciyu-provedennja--doc124102.html>
7. Слободзян А. Нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій кримінальний процес і криміналістика // Вісник Національної академії прокуратури України № 2 (35) 2014, С. 86–91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ap.gov.ua/ua/visnyk.html

Стаття надійшла 24.09.2015 р.

Д. Н. Толпыго, прокурор прокуратуры
Киевского района Одессы, юрист 2 класса, соискатель
Национальный университет «Одесская юридическая академия»
Кафедра криминалистики, ул. Пионерская, 2, Одесса, 65009, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБСЛЕДОВАНИЯ ПУБЛИЧНО НЕДОСТУПНЫХ МЕСТ, ЖИЛЬЯ ИЛИ ДРУГОГО ВЛАДЕНИЯ ЛИЦА

Резюме

Законодательная регламентация порядка проведения обследования публично недоступных мест, жилья или другого владения лица является несовершенной, имеет исключительный и временный характер, требует специальной нормативно-правовой регламентации.

Ключевые слова: правовое регулирование, публично недоступные места, негласные следственные (розыскные) действия.

D. M. Tolpygo, Attorney Prosecutor's Office
Kiev district of Odessa, a lawyer Class 2, Applicant
National University «Odessa Law Academy»
the Department of Criminalistics
Pionerska str, 2, Odessa, 65009, Ukraine

PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF EXAMINATION OF PUBLICLY INACCESSIBLE PLACES, HABITATION OR OTHER PROPERTY OF A PERSON

Summary

The legal regulation of the procedure of the survey publicly inaccessible places, possession of property or other person is imperfect, is exceptional and temporary nature, requires special regulatory regulation.

Key words: legal regulation of publicly inaccessible places, the unspoken investigating (investigative) action.